

Invazní rostliny pohledem zahradníka

Norway grants

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Společně pro zelenou Evropu
Podpořeno Norskem prostřednictvím
Norských fondů.

Adam Baroš,
VÚKOZ, v.v.i.,
Průhonice

zásadní rozdíl v přístupu a pohledu na věc

- **zahradník mění a sází**

- ideálem je změna k lepšímu – květnatějšímu, kultivovanějšímu, hezčímu stavu než původně
- jeho rajónem je zahrada, park, město, vesnice, kulturní krajina (aleje, sakrální stavby)

- **botanik zkoumá a popisuje**

- ideálem je neměnný stav, změny pomalé bez přispění člověka
- jeho rajónem původně divoká příroda, později i město, ovlivněná (devastovaná, industriální) a kulturní krajina

- **ochranář ochraňuje**

- podobně jako botanik plus s mocí omezovat
- obzvláště u radikálního přístupu dochází ke kolizím s ostatními

z toho vyplývá že:

- ideální rostlina pro zahradníka je ta, která je zajímavá, něčím nová, neobvyklá, bohatě kvete, dobře se množí, nová a **hlavně se jí dobře daří**, nevyžaduje přemíru péče, ale nesmí se z ní stát plevel a šířit se nekontrolovatelně dál

z toho vyplývá že:

- **ideální rostlina pro botanika** je ta, která je původní na místě, člověk ji tam nezasadil a nevysel. Nicméně může být v dávné minulosti a kontinuální péčí člověkem ovlivněna (např. louky). Pro botaniky jsou také důležité širší souvislosti – vývoj a rozvoj společenstva, sukcese aj.
- **pro ochránáře** je ideální krajina nedotčená člověkem...

daří se příliš –
kytka se množí –
invaze možná

daří se málo –
kytka hyne –
invaze
nepravděpodo
bná

i zahradník jde do přírody a botanik do zahrady –
neexistuje rozdělení teritorií

všechno se mění ... klima se mění

- vyšší průměrná teplota
- srážek je průměrně stejně, ale zvyšuje se vypařování, chybí sníh
- větší rozkolísanost srážek a teplot – globální změny
- pod tlak se tak dostávají rostlinná společenstva, která do té doby byly odolné vůči okolním vlivům
- v roce 2060 v Čechách klima jako v jižním Bulharsku
- v Brně – zmizely jedle, dlouhojehličné borovice, řada skalniček, velkokvěté kopretiny, *Phlox paniculata* aj. naopak se dobře daří smokvoni (fíky), rozmarýně, veškeré středomořské vegetaci

všechno se mění ... krajina a péče o ni se mění

- problém s invazními rostlinami není v zahradě ale mimo ně
- od poloviny 20. století se změnilы vlastnické vztahy a tím i péče o krajinu
- změna hospodaření v krajině i obcích vytvořila nová příhodná místa, o které nikdo nestál – ruderální plochy, mnohem více nesekaných a nespásaných ploch
- řada nových míst na místech brownfields v těsné blízkosti sídel

Markt Eichhorn-Bittischka an der Schwarzawa.

GRUSS AUS EICHHORN-BITTISCHKA.

s čím vším musí zodpovědný zahradník/projektant (mimo jiné) počítat

rostliny atraktivní, krásné, bezproblémové ale zároveň:

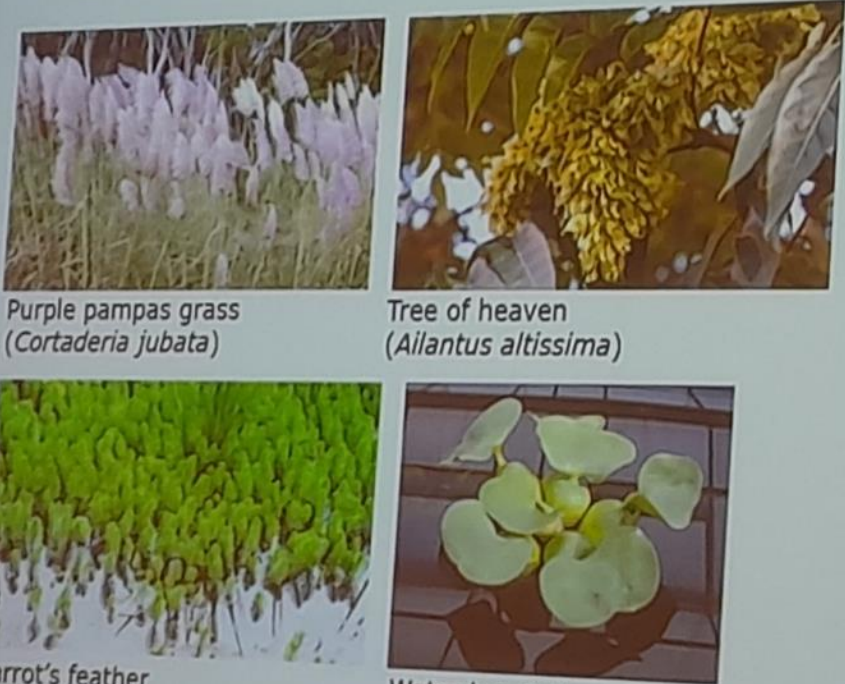
- musí přežít v městských podmínkách – špatná půda, zasolení, vandalismus
- musí být dostupně na trhu (kvalita a množství)
- nesmí být expanzní v záhonech a mají být akorát konkurenčně silné
- druhy domácí – většinou nejasný původ – riziko genetické eroze
- nesmí být chráněné nebo ohrožené – velká část atraktivních autochtonních druhů
- nesmí být jedovaté, zraňující, křehké větve, nevhodné plody aj.
- neměly by vyžadovat speciální péči jako je chemická ochrana
- mají sloužit jako zdroj potravy pro bezobratlé, podpora opylovačů
- respektovat veškeré závazné normy, ochranná pásma
- **a ještě k tomu nesmí být invazní, ideálně ani potenciálně invazní**

od bezpečných po invazní

- drtivá většina okrasných rostlin je bezproblémová
- pouze velmi málo z nich dokáže invadovat do okolní volné krajiny a tam být dostatečně konkurenčně silná, aby potlačovala původní vegetaci
- některé druhy jsou notoricky známé a dnes je již nikdo nepoužívá, nenavrhuje a nevysazuje – bolševník, křídlatky, netýkavka, zlatobýl kanadský
- od bezpečných do invazní však existuje cesta - proces, který se snaží botanici zmapovat a na potenciálně nebezpečné upozornit a zavčas je eliminovat

jedná se o celoevropské téma i mezi perenáři – viz letošní Winterdays pořadané ISU

Horticulture related IAS of the Union

Purple pampas grass
(*Cortaderia jubata*)

Tree of heaven
(*Ailantus altissima*)

Parrot's feather
(*Myriophyllum aquaticum*)

Water hyacinth
(*Eichhornia crassipes*)

ISU International Plant Protection Conference at Grünberg February 11th 2023

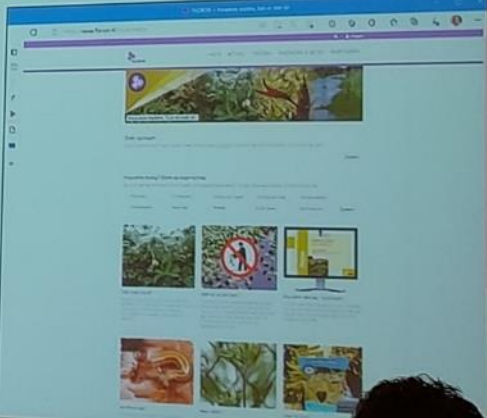
How can horticulture deal with (the listing of) IAS?

Anticipate!

- > Voluntary switch to safe non-invasive (native) alternatives
 - See project *Tuin er niet in!* (Don't fall for it) by FLORON
 - www.tuinernietin.nl

QR-code to *Tuin d'r niet in!*

co tedy s tím?

- vzájemná komunikace a spolupráce je klíčová k vyřešení problému
- ignorace problému invazních rostlin zahradníky povede k tomu, že TO bude řešit někdo jiný – bez zahradníků

ZODPOVĚDNOST

- pokud vím, že některé druhy mohou být problém v určitém prostředí, najdu bezpečnou alternativu

alternativy za rizikové druhy

- základní otázkou je, **jakou vlastnost** rostliny (rizikové) **chci nahradit**:
 - barvu květu
 - dobu kvetení
 - habitus
 - stříbřitý list
 - funkční vlastnost – půdopokryvná aj.
- podle toho vyberu vhodnou bezpečnější alternativu

např. kohoutek věncový *Lychnis coronaria*

- šedý list – *Artemisia, Veronica incana*
- habitus –
- růžový/bílý květ – *Gaura, Penstemon, Stachys macrantha, Dianthus gratianopolitanus, Dianthus gratianopolitanus*
- krátkověkost – *Linum perenne, Linaria purpurea*
- přesévání – *Knautia macedonica, Verbena bonariensis*
- nenáročnost – stepní druhy
- doba kvetení – květen/červen

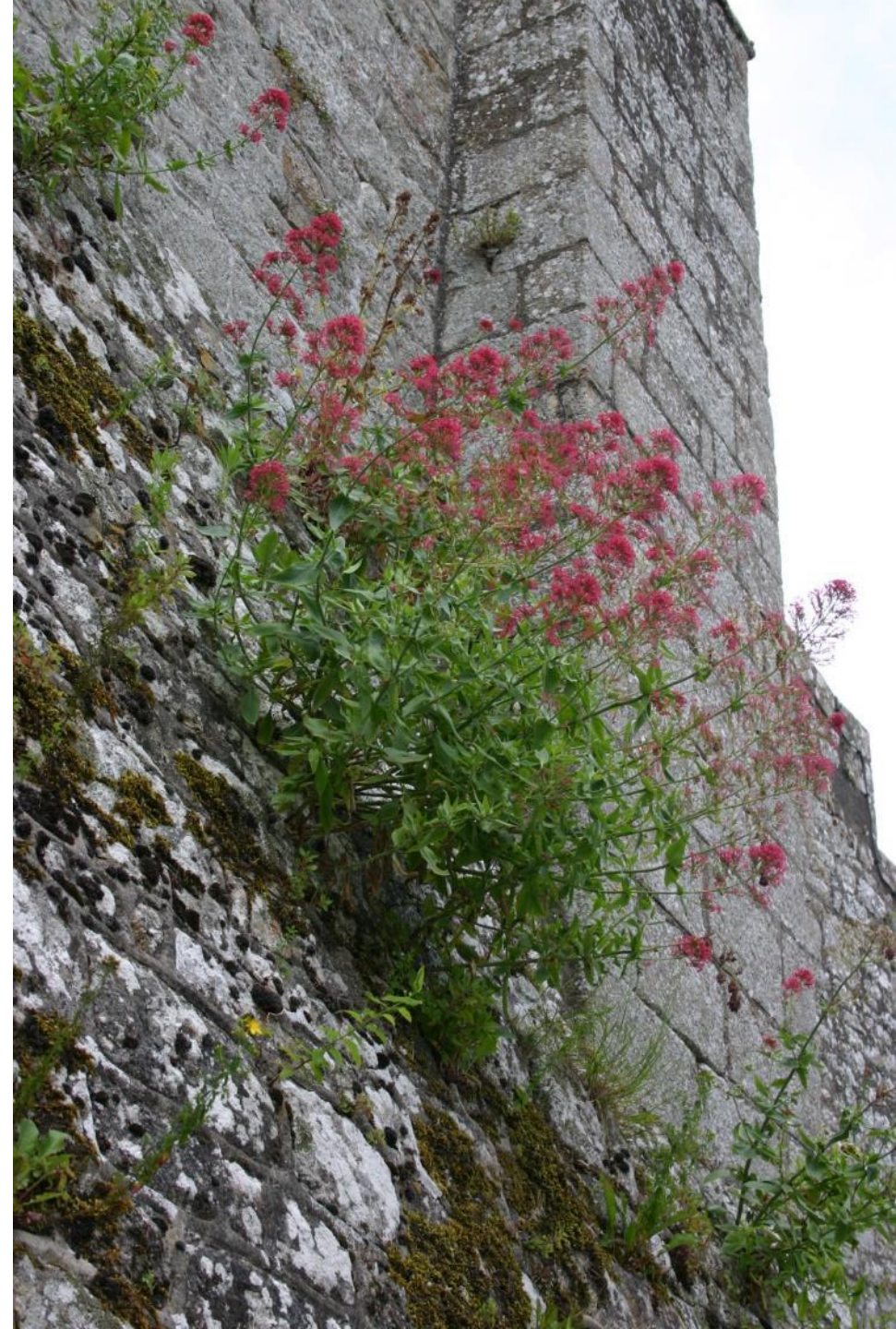
možné alternativy za rizikové druhy (ale zdaleka ne všetky)

- *Lychnis coronaria* - *Dianthus gratianopolitanus*, *Artemisia*, *Gaura*...
- *Stipa tenuissima* - jiné domácí kavyly - *S. penata*, *S. joanis* aj.
- *Centranthus ruber* - *Lychnis chalcedonica*
- *Rudbeckia hirta* - *Rudbeckia fulgida*
- *Stachys byzantina* - *Artemisia stelleriana*, *Salvia argentea*
- *Telekia speciosa* - *Inula helenium*
- *Fallopia aubertii* - *Clematis terniflora*, jiné kultivary
- *Lamium galeobdolon* subsp. *argentatum* - *Lysimachia nummularia*, *Lithospermum*,
- *Helianthus tuberosus* – *Helianthus microcephalus* aj.
- *Lysichiton americanus* - *Arum italicum*, *Petasites japonicus*
- *Solidago canadensis* + *altissima* - *Solidago caesia*, *S. virgaurea*
- *Lupinus polyphyllus* - *Baptisia australis*
- *Aster novi-belgii* agg - *Aster* × *frikartii*, *A. erociodes*

s jakými rostlinami může být problém

v návaznosti na **stepní lokality, v teplejších oblastech:**

- *Lychnis coronaria*
- *Stipa tenuissima*
- *Centranthus ruber*
- *Rudbeckia hirta*
- *Stachys byzantina*

s jakými rostlinami může být problém

v návaznosti na vlhčích místech, v blízkosti vodních toků, ry

- *Telekia speciosa*
- *Fallopia aubertii*
- *Lamiastrum galeobdolon* subsp. *argentatum*
- *Helianthus tuberosus*
- *Lysichiton americanus*

- **v celé ČR:**
- *Solidago canadensis* + *altissima*
- *Lupinus polyphyllus*
- *Aster novi-belgii* agg. a řada dalších botanických druhů

ukázkové výsadby

- příklady dobré praxe:
- městské směsi: Ústí nad Labem, Nestěmice, Mníšek pod Brdy
- venkovské: Lípa, Klokočná, Doubravice
- výukové zahrady: SŠ Mělník, Ostrava, Litomyšl, ČZU Suchdol, Otevřená zahrada Brno, Dendrologická zahrada Průhonice

Směs starosídelní - Mníšek pod Brdy				24 m2	60 m2	
Funkce rostlin	Jméno	%	ks/100m ²	malý	velký	náhrady za invazní druh
Solitérní	<i>Hemerocallis 'Corky'</i>	3	27	6	16	
	<i>Alcea rosea plena 'Chater's Red'</i>	1	9	2	5	
	<i>Molinia caerulea 'Moorhexe'</i>	2	18	4	11	
Skupinové	<i>Aster amellus 'Rudolf Goethe'</i>	4	36	9	22	náhrada za invazní druh <i>Aster novi-belgii agg.</i>
	<i>Achillea millefolium 'Paprika'</i>	5	45	11	27	
	<i>Calamintha nepeta 'Triumphator'</i>	4	36	9	22	
	<i>Campanula glomerata 'Dahurica'</i>	4	36	9	22	
	<i>Papaver orientale 'Brillant'</i>	3	27	6	16	
	<i>Dianthus carthusianorum</i>	5	45	11	27	náhrada za invazní druh <i>Lychnis coronaria</i>
	<i>Dendranthema (Chrys.hort)ind.(x)'Dernier Soleil'</i>	5	45	11	27	
	<i>Hemerocallis 'Stella D'Oro'</i>	4	36	9	22	
	<i>Sedum telephium 'Herbstfreude'</i>	5	45	11	27	
	<i>Erigeron 'Karminstrahl'</i>	4	36	9	22	
	<i>Inula ensifolia 'Compacta'</i>	4	36	9	22	
	<i>Limonium latifolium 'Violetta'</i>	3	27	6	16	
	<i>Coreopsis palmata</i>	5	45	11	27	náhrada za invazní druh <i>Rudbeckia hirta</i>
	<i>Leucanthemum x superbum 'Gruppenstolz'</i>	5	45	11	27	
	<i>Veronica teucrium 'Königsblau'</i>	5	45	11	27	
	Pokryvné	<i>Dianthus deltooides</i> - čistý bot. druh	6	54	13	32
<i>Helianthemum 'Golden Queen'</i>		5	45	11	27	
<i>Bergenia cordifolia 'Eroica'</i>		4	36	9	22	
<i>Anthemis nobilis 'Plena'</i>		6	54	13	32	
<i>Anaphalis triplinervis 'Silberregen'</i>		4	36	9	22	náhrada za invazní druh <i>Stachys byzantina</i>
Vtroušené	<i>Aquilegia vulgaris 'Grandmothers Garden'</i>	2	18	4	11	
	<i>Linum perenne</i>	2	18	4	11	
	CELKEM	100	900			
Cibulnaté a hlíznaté	<i>Allium aflatunense 'Purple Sensation'</i>		300	72	180	
	<i>Narcissus poeticus 'Actaea'</i>		300	72	180	
	<i>Chionodoxa leichtlinii</i>		300	72	180	
	<i>Crocus tommasinianus 'Ruby Giant'</i>		500	120	300	
	<i>Narcissus poeticus 'Actaea'</i>		300	72	180	
	<i>Tulipa Red Oxford'</i>		400	96	240	
	<i>Tulipa 'Golden Apeldoorn'</i>		400	96	240	
	CELKEM ks/100m ²		2500			

3.

závěrem...

- nemusíme být papežštější než papež
- ale zároveň nezavírat oči před současným světem a reagovat na změny v něm – změna a pohyb je život
- ani mnozí staří zahradníci se nebáli upozorňovat na problémy
- jako zahradníci máme skvělou příležitost být rovnocennými partnery a spolupodílet se na tvorbě pravidel

děkuji za pozornost

